

Nr 87.

Av herr **Gullberg** m. fl., om inskränkning av möjligheten för värnpliktiga med flere att å utminuterings- eller utskänkingsställe inköpa brännvin, vin eller öl.

Sedan länge har riksdagen haft anledning att med uppmärksamhet följa de förhållanden, under vilka våra värnpliktiga leva, och icke minst de frestelser till spritbruk, för vilka de äro utsatta. Redan 1902 beslöt riksdagen sålunda förbjuda utskänkning av vin och porter inom arméns och flottans marketenterier samt inskränka utskänkningen av öl. Då man emellertid fann att denna åtgärd icke var tillfyllest, gick 1904 års riksdag ännu ett steg längre och anhöll i skrivelse till Kungl. Maj:t om »förbud mot all utskänkning av öl å arméns lägerplatser, ävensom inom arméns och flottans samt kustartilleriets kasernområden».

Den motivering riksdagen 1904 anförde för sitt beslut är av det intresse att det icke kan vara ur vägen att erinra därom 1916, och vi återge den därför delvis. I skrivelsen heter det:

»Frågan om förbud för ölutskänkning å lägerplatser och inom kasernområden var å bane även vid 1903 års riksdag, och det samma år församlade kyrkomötet har i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t uttalat sin anslutning till yrkandet på ett sådant förbud. Att också borttagandet av ölutskänkningen från lägerplatser och kasernområden utgör ett allvarligt önskemål och ett bestämt krav av en överväldigande folkopinion inom vårt land därom kan, enligt riksdagens åsikt, intet tvivel råda efter de starka, för att icke säga enhälliga meningsyttringar, som gång efter annan avgivits till förmån för denna synnerligen viktiga reform. Dess trängande beskaffenhet lär ej heller tåla något uppskov, om icke det rådande missnöjet med den nuvarande ordningen skall övergå på själva försvarssaken.

Ett ytterligare stöd för ölets fullständiga bannlysning från läger-

platserna måste anses ligga däri, att den värnpliktiga ungdomen själv flerstädes med alltjämt ökad styrka begärt borttagande av den frestelse, som den funnit ligga i ölets befintlighet i marketenterierna. De välgrundade önskingar, som sålunda framkommit från de närmast intresserade, likasom även från dessas målsmän, synes det vara de militära myndigheternas plikt att tillmötesgå.

Härtill kommer, att dagligt användande av öl icke bör intränga i alla hem i vårt land, fattiga såväl som rika, samt där tillkämpa sig ett sådant herravälde, att ölet bliver för hela vårt folk en verklig nödvändighetsvara. Ännu äro de flesta värnpliktiga utgångna från hem, där öl alldeles icke användes eller åtminstone ingalunda blivit infört till dagligt bruk. Därigenom att öl utskänkes på lägerplatser och inom kasernområden bliva emellertid dessa värnpliktiga lätt under de numera långvariga vapenövningarna förledda att dagligen förtära öl och så medelst förvärva en dem hela livet följande vana, som, även om densamma ej bliver fördärvbringande, likväl medför utgifter, vilka kunde sparas för nyttigare ändamål.»

Efter ett ganska ingående bemötande av de militära invändningar, som gjorts mot förslaget, slutar skrivelsen sålunda:

»Riksdagen, som finner den nu ifrågasatta reformen i hög grad behjärtansvärd och är övertygad, att ölförsäljningens borttagande från såväl arméns som flottans förläggingsområden skall komma att medföra i övervägande grad lyckliga följder, får för den skull anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes meddela förbud mot all utskänkning av öl å arméns lägerplatser ävensom inom arméns och flottans samt kustartilleriets kasernområden.»

Det förbud mot ölutskänkning å lägerplatserna, som blev en följd av denna riksdagens om verklig förståelse för frågans betydelse vittnande skrivelse, är emellertid sedan länge en ren illusion. Det syfte, som riksdagen sökte förverkliga, är förfelat, och främsta anledningen härtill har man att söka i den omständigheten att de militära förläggingsorterna numera övervägande äro belägna i eller i omedelbar närhet av städerna. Där stå både ölkrogar och andra spritförsäljningsställen öppna för en och var, och det faller sällan de lokala myndigheterna in att av hänsyn till militärerna söka åstadkomma några restriktioner.

Vad riksdagen ville åstadkomma har sålunda rätt grundligt misslyckats, och verkningarna visa sig dagligen. De »numera långvariga» värnpliktsövningar, varom riksdagen talar 1904, ha sedan dess vuxit ut på ett sätt som man då säkert icke anade, och detta bidrar i sin mån

att förvärra tillståndet. Man torde utan minsta överdrift kunna våga det påståendet, att aldrig ha så många förut oförvitliga svenska ungdomar genom spritens förvållande blivit ådömda mer eller mindre hårda frihetsstraff som under de senaste två åren. Att den omfattande mobiliseringen bidrar härtill är ju uppenbart, men även utan denna skulle tillståndet förvisso blivit, proportionellt sett, detsamma. Otaliga föräldrar, som med varma förhoppningar knutna vid sina söners framtid sett dem inrycka till militärtjänstgöring, ha inom kortare eller längre tid sett sina illusioner krossade vid den brutala upplysningen, att den unge mannen av krigsrätt dömts till fängelse eller, i en del fall, straffarbete. Många ha sluppit med arrest, men sedan förseelserna ha upprepats gång efter annan har hårdare straff utmätts. Och skulden härtill ligger i det övervägande antalet fall hos spriten i en eller annan form. Militärtjänsten är ofta både trist och ansträngande, behandlingen icke alltid den bästa, stundom synnerligen långt därifrån, kamratandan mången gång mindre god, och följden blir att den unge mannen följer andras exempel och går till de ställen, där en konstlad förströelse bjudes — till krogen. Är vanan ringa eller motståndskraften svag behövs ej mycket förr än modet stiger, och det inträffar då så lätt att någon av de tallösa militära disciplinbestämmelserna överträdas. Följden blir krigsrätt och resan utför är börjad.

Krigsrättens protokoll vittna härom. En samvetsgrann granskning av detta materiel skulle säkerligen giva vid handen att kanske tre fjärdedelar av alla militära straff ådömts på grund av förseelser begångna under påverkan av sprit, ofta i helt obetydlig kvantitet.

Man frågar sig ovillkorligen, huru länge detta elände skall få fortfara. Statens fordringar på den värnpliktige ungdomen ha oupphörligt vuxit, men i kapp därmed växa svårigheterna och riskerna för de värnpliktiga. Riksdagen söker visserligen genom olika åtgärder, såsom anslag till soldathem m. m., verka i motsatt riktning, men dessa åtgärder äro till stor del förspillda, så länge fallgrupparne alltjämt finnas kvar och skörda ständigt nya offer.

Man invänder att man ju icke kan förbjuda all spritförsäljning i städer med militärförläggning! För vår del ha vi den uppfattningen att ett dylikt förbud skulle bekomma både militärer och civila synnerligen väl, men då vi icke lära få dem som av vana eller intressen se saken annorlunda över på vår åskådning, är det bäst att för närvarande avstå från ett dylikt yrkande. Ett sätt som däremot skulle kunna tänkas genomförbart vore att å militära förläggningssorter all utskänkning förbjödes under den tid militärt manskap har permission, men själv-

klart lider även detta av vissa svagheter. Både enklare och verksammare synes då vara att utfärda förbud för allt militärt manskap att bli serverade eller att få inköpa rusdrycker. I fråga om spritdrycker är detta system redan genomfört, åtminstone i Stockholm, där värnpliktige och militär av manskaps grad icke får inköpa spritdrycker på motbok. Genomföres samma system konsekvent överallt och kompletteras med förbud mot inköp av andra rusdrycker samt mot servering av rusdrycker i vad form det vara må till allt militärt manskap i uniform, förefaller det som om man skulle kunna jämförelsevis väl komma tillrätta med det onda. Att svårigheter äro förknippade även med en dylik anordning är sant. Så till exempel är risken för »langning» icke utesluten. I den isländska förbudslagen har man uppmärksammat denna risk och sökt förebygga den på så sätt, att person som anhållits på grund av spritbruk hålles häktad, tills han lämnar uppgift om från vem han erhållit spriten, varefter denne, då saken kan styrkas, straffas på samma sätt som den för överträdelsen av förbudslagen anhållne. Ett dylikt tillvägagångssätt, använt i tillämpliga delar, och utan större stränghet än förhållandet kräver, torde kunna visa sig verksamt även för här ifrågavarande ändamål.

Utan tvivel torde den invändningen komma att göras, att militär-manskap icke bör behandlas annorlunda än andra medborgare, även ifråga om dess ställning till spriten. Härtill bör emellertid anmärkas, utom vad som framhållits, varav framgår, att spritbruket i regel har långt ödesdigrare verkningar för militärt manskap än för civila, jämväl den omständigheten att Sverige på detta område intar en ställning, som ligger avsevärt bakom ett flertal andra nationer. Allt mer börjar det ute i världen bli klart, att de krav som ställas på militären äro så stora, att därest de skola kunna fyllas måste spritbruk i görligaste mån förhindras. Både i Förenta staterna och i Norge har som bekant ganska långt gående bestämmelser utfärdats, i syfte att hindra spritbruk bland militären. Tysklands nuvarande kejsare har långt före kriget i upprepade tal till militärer betonat nykterhetens betydelse, under framhållande av att alkoholen är en svår fiende till nerverna, och att det folk, som har de starkaste nerverna, går segrande ur kriget. I England har man haft samma förståelse för frågans betydelse, och följden visar sig bland annat i en synnerligen kraftigt utvecklad helnykterhetsrörelse inom den engelska marinen.

I Sverige brister det i detta stycke icke så litet, och det lär ej kunna bestridas att både statmakterna och det militära befälet ha skuld häruti. Det synes därför vara hög tid, att frågan föres framåt och

icke tillbaka, som händelsen sedan flera år varit på grund av förhållanden utveckling. För enskilda motionärer stöter det emellertid på alltför stora svårigheter att framlägga ett utarbetat och i alla avseenden väl avvägt förslag, och detta är dessutom så mycket mindre nödigt, som kungl. nykterhetskommittén synes särdeles väl skickad att utarbeta och framlägga ett dylikt förslag.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt möjligheten för värnpliktiga och för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att å utminuterings- eller utskänkingsställe inköpa brännvin, vin eller öl kan inskränkas i sådan omfattning, att de vid armén och flottan på berusning genom dylika drycker beroende talrika brotten och förseelserna mot krigslagarna i största möjliga måtto förekommas, samt därefter vidtaga de åtgärder, som genom utredningen påkallas.

Stockholm den 6 februari 1916.

Wilhelm Gullberg.

K. A. Nilson.

Gustav Rosén.